

Проклятство матері

Микола Устиянович

"Не ходи, сину, на глибоку, воду,
Купайся, сину, у мілкому, броду;
Глибокі води – то згубна принада;
Там смерті зіва, там нечайна зрада", –
Просила мати, благала рідная, –
А була мати вдовиця журная.
Орест не слухав, не повинувався,
В найглибших вирах дністрових купався.

"Брате солодкий, братчику миленький!
Не роби жалю матері блаженській,
Послухай сестриці,
Не надь топелиці,
Топелиці зрадно
Прилудяться к тобі
І в глибину на дно
Порвуть тебе к собі", –
Молила сестрица, благала щиренька,
Но дармо просить і сестра, і ненька.
Орест не слухав, не повинувався,
В найглибших вирах дністрових купався.

Заледво милость божа в яри дуне,
Небо завісу, зимову розсуне,
І сніг прищезне Бескида горами,
Засмієсь сонце теплими устами,
Заледво первая цвітка розів'єся, –
Уже наш Орест по глибинах б'єся;
І чим Дністр волни грізніше спинає,
Тим він миліше поводах гуляє.
Мати горозить, бідна сестра плаче,
Орест не дбає, в бездну ріки скаче.

Но лихо дитині,
Що в ранній годині
Злуднії принади,
Тії серця гади,

Не дбає здушити
І поскоромити,
Бо прийде полудне,
Гад взросте доволі,
Єго жало брудне
Втисне їдь недолі
В серце молодому,
І горе такому!

Минуло літо і зима минула,
Власть божа знова на землю подула;
І знов наш Орест по водах гуляє,
Хоть мати просить, хоть сестра благає.

Раз загриміло, мати задрожала,
Відь якесь лихо серденьком віщала,
І перед сином стає розпачлива:
"Не йди, солодкий, днесь горозить злива;
Бач, як Бескиди насувають хмари,
Як смола, чорні, ужасні, як мари;
Линуть потоки, загуде Бистриця,
Розложить сіті бліда топелиця;
Згинеш в навалах в нечаяннім гробі,
А серце з жалю розпукнесь по тобі".

Просила мати, благала щиренька,
Но дармо просить і сестра, і ненька.
Син-окаянник з рук ся вириває,
На Дністр принадний чимскорше взлітає.
А мати кличе: "Вернися, небоже!
Ах, непослушний! Бог ти не поможе;
Вернися, сину, ай верни, дитино!"
Но дармо, дармо... Нещасна година!
В серцю невісти рвуться всі огнива,
За груди хапле болізн̄ь розпачлива,
А з уст ся тиснуть страшні слова грому:
"Богдай же-сь більше не вернув додому!"

Орест не дбає,
Хоть мати лає,
Хотяй сестра плаче,

Єму серце скаче,
На Дністр, на милий, рибкою гуляти,
З буйними водами хвильку поіграти.
Но бог - чи правда? - дитину карає,
Которій мати за непослух лає?
І глянь, о грозо! Орест над водами
Уже по фалях буяє гадками,
Уж на побережжю
Складає одержу,
Уже в розходи
Мечесь на води...
Плюснув - но враз з безодні голосом могили,
Мов з гортань тисяч, волни згомоніли,
Глухо, ужасно, страшніше грому:
"Богдай же-сь більше не вернув додому!"

Страшні татари,
Страшні пекла мари,
Але ж страшніший над всякий див
Єсть божий гнів.
Задрожав Орест, серце зледеніло,
Брем'я скалою на груди му усіло,
Скаче на берег і вже свої ноги
Звертає спішно в батьківські пороги,
Біжить - но звідтам гуде голос грому:
"Богдай же-сь більше не вернув додому!"

І стовпом станув, утопив зріницю,
Мов чорна злоба в сирую землицю;
Но під ним земля страшніше од грому:
"Богдай же-сь більше не вернув додому!"

Враз заблистало здаля Бескидами,
Встрясло землею, рушило скалами;
Наш окаянник підніс очі горі,
Зложив долоні к небесам в покорі,
А небо к ньому страшніше від грому:
"Богдай же-сь більше не вернув додому!"
Як тур ражений, ударив собою
Молодець лячно в бори над рікою.
Но за ним слідьма,

Мов чорна відьма,
Жене тривога
Лиховорога,
Стопи хапає,
Травичков грає
І листом кличе,
Цвіточком сиче,
Глухо, ужасно, страшніше від грому:
"Богдай же-сь більше не вернув додому!"

А чорна хмара чим ближче надходить,
Посестри-доні зо всіх сторон зводить,
І в страшну темінь всі к собі збирає,
І недвижимо в однім місці чає.

Змовкла природа, вітер ані дуне,
На тайних крилам тривога ся суне,
Під ласт ся криють порхливії птиці,
Цвітка головку склоняє к землиці,
З піль худобина спішиться до хати,
Дітей скликає тоскливая мати.
Все, що живе, притулку шукає,
Один лиш Орест неводам скитає,
А над ним хмара гуде пісню грому:
"Богдай же-сь більше не вернув додому!"
І розпочалась борба стихійная,
Борба жестока, ужасна, лютая;
Заклекотіло як із кузні в пеклі,
Завили вихри, мов то біси встеклі.
З коренем ліс
Зриває біс;
Мов з адської безодні,
Сверкають походні,
Бори ревуть,
Перуни б'ють
Мов світ всіх на розходні.

Но Орест того не знає, не чує,
В нім оден голос до серця свидрує,
Лютий, ужасний, страшніший від грому:
"Богдай же-сь більше не вернув додому!"

Хвильку притихло, либонь то гадає
Куда полк смерті розпіслати має.
Втім напрасно знова
Заколебалась землі заснова,
Грянув страшний грім...
А за ним враз -
Ужас, ужас!
Хмари пролом!
І бухло - о горе! -
З небес ціле море.
Шумлять дуброви,
Гримлять ярове,
Повінь землю дре,
Скали рве;
Всягле гук, рев, спор,
Всягде розор!

А на долинах - чи кончина світа?
Чи рука тайна божого совіта?
Слиш, який там шум,
Які там стони, зойки!
Яка розпука, сум,
Які кроваві слізоньки!
Океан гуде,
Погибель несе,
Тисне зломи,
Валить доми;
Столітні труди
Лишають люди,
Щоб хоть живот
Спасти від вод.

Але наш Орест того не знає, не чує,
В нім єдин голос до серця свидрує,
Лютий, страшніший од хмар пролому:
"Богдай же-сь більше не вернув додому!"

Уже волн грози довершають повню,
Зрівняли берег, зайняли всю ровню,
Валяться в доми, стріхи досягають,
Худобу, старці, діти затопляють;

По стріхах люди руки возносять,
Милості божой очима просять,
Бо умкло мову, слова не стало,
Ужас, тривога, горе їх залляло.
Лиш на горбочку церковний дзвон
Розносить суму унилий стон,
А за ним враз
Бори ревуть,
Перуки б'ють;
Ужас, ужас!
Згибає світ,
Спасення ніт!

Но хто ж там в волни мечеся із скали,
Як буйна птиця серед бур навали?
Без човна, керми розпачливо б'єся!
Хто одчайдуша сей? як він зовеся?
Волос му русий, очі мов сокола,
Чи то не ангел? Іль святий Никола?
Чи, може, блажен Осташ?
Ні, то Орест наш!

О, стій, нещасний! Проклятство на тобі,
Ти грудьми пореш по власнім гробі.
Ах, згинеш, небоже,
Бог ти не допоможе!..
Даремні слова, він не чує звука,
Ним горе носить, ним жене розпука,
Гадь в серці в'єся, камінь заляг груди,
Но еще божі не достигли суди.

Бач, там на хижі, где лютих волн грози
Б'ють найлютіше, садять зломів стоси,
Там его мати висить розпачлива,
Бліда, як хуста, ледво трохи жива.
Уже взрушена заснова хатини,
Уже колеблесь, вже до половини
Рвєся в уголі, уже решту хати
Валять напори, і вже – в волнах мати.

Не здрожав Орест, но, рек би-сь, стрілою

Мечесь до місця, сильною рукою
Хапле невісту, верху волн возносить
І тягар милий к берегам уносить...
Видів-єсь львицю, що в ліса пожарі
З дитинов в пащі б'єся в жгучій хмарі?
Так боресь Орест в волнах хмаролому
І вже продерся через напори лому,
Уже у мети, уже туй-туй близько...
Но в тім завили топелиці різко,
Грянули плавцем ко бережної скалі,
І щез Орест, мати – в безднах лютої фалі...
Берегом тлуми пали на коліна,
Вознесли руки до божого сина,
І хвиля довга, ужасна, як тьма.
Нема... нема... нема...

Аж ту напрасно дві руки заблисли,
Води, мов чудом, в боки ся розтисли,
А нова фаля
Прилітає здаля,
На берег мече невісти тіло.
А за Орестом лиш заклекотіло
Сумно, страшніше од хмари пролону:
"Уже ся більше не вернеш додому!"